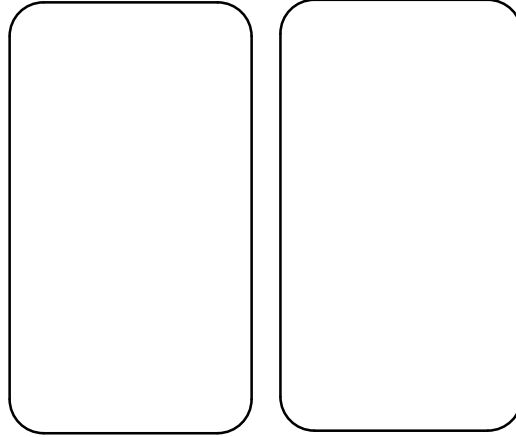

مجموعه‌ی آثار دومین همایش
بین‌المللی دکترین مهدویت:
مقالات برگزیده / [تهیه و
تدوین] مؤسسه‌ی آینده
روشن، پژوهشکده‌ی مهدویت
۱۳۸۵.

مریم ابراهیم راد*

معرفی مجموعه‌ی مقالات دکترین مهدویت

دکترین از واژه‌ی لاتین "Doctrina" (عقاید اصولی) اخذ شده و به مجموعه‌ای از نظامات فکری و اصول خاص اطلاق می‌شود.^۱ در مورد ادیان نیز باید گفت هر دین، مجموعه یا نظامی است تشکیل شده از زیر مجموعه‌ها و نظام‌های متعدد اعتقادی که به هر یک از این زیر مجموعه‌ها و نظام‌ها دکترین می‌گویند. امروزه می‌توان درباره دکترین‌هایی که هسته سختی از حقیقت دارند، تبیین جدیدی ارائه داد تا هم‌چنان قابل فهم و جذاب باقی بمانند. مهدویت و اعتقاد به آن نیز، از جمله نظام‌ها و اندیشه‌های مهم و اعتقادی بشر است که در این کتاب با عنوان دکترین مهدویت (عقیده اصولی مهدویت) به آن پرداخته شده و از جوانب مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. کتاب حاضر مجموعه مقالات برگزیده‌ای است که در دومین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت ارائه شده بود.^۲ در این نوشتار به معرفی مقالات

* کارشناس علوم کتاب‌داری و اطلاع‌رسانی.

۱. آراسته‌خو، محمد. نقد و نگرش بر فرهنگ اصطلاحات علمی-اجتماعی. تهران: چاپخش،

۱۳۸۱، ص ۵۵۲.

۲. این همایش روزهای ۱۵ و ۱۶ شهریور ماه سال ۱۳۸۵ در سالن اجلاس سران به همّت مؤسسه‌ی آینده روشن (پژوهشکده مهدویت) با شرکت جمعی از اساتید و صاحب‌نظران داخلی و خارجی برگزار شد.

الف. مقالات فارسی:

جلد اول کتاب متشکل از ده مقاله و جلد دوم هشت مقاله به قلم اندیشمندان داخلی است که پس از فهرست آنها و دیباچه‌ای مختصر و سخنان دبیر همایش به ترتیب آورده شده‌اند. هر مقاله چکیده‌ای مختصر و چند کلید واژه اصلی (بین سه تا نه کلید واژه) دارد و در انتهای هر مقاله نیز فهرستی از منابع و ماخذ استفاده شده در متن مقاله آورده شده است. در انتهای جلد اول عنوان و نام نویسندگان تمام مقالاتی که برای همایش ارسال شده بودند- اعم از داخلی و خارجی- در دو بخش جداگانه ذکر شده است. البته عنوان ترجمه شده و فارسی مقاله‌های خارجی که به چهار زبان اصلی انگلیسی، عربی، آلمانی و فرانسوی بوده‌اند، ذکر شده است. موضوع مقاله‌ها نیز حول ده محور اصلی است که از طرف مسئولین همایش اعلام شده بود:

- ۱- آموزه‌ی مهدویت و قابلیت نظریه‌پردازی و تدوین دکترین (مبانی، ویژگی‌ها و...)
- ۲- دکترین مهدویت در کلام و سیره پیامبر اعظم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
- ۳- مهدویت و دکترین منجی‌گرایی در دیگر ادیان (مسیحیت، یهود، زرتشت، بودیسم، هندویسم و...).
- ۴- مهدویت و دکترین‌های سیاسی- اجتماعی معاصر (موج سوم، پایان تاریخ، جنگ تمدن‌ها، جهانی شدن و...).
- ۵- مهدویت و نظریه‌های فلسفه‌ی تاریخ (دورکیم، وبر، پارسونز، هگل، ابن‌خلدون، افلاطون و...).
- ۶- مهدویت و نظریه‌های طرف‌داران سنت و مدرنیسم (نظریه‌ی فریتیوف شوان، کوماراسوامی، رنه گنون، تیتوس بورکهارت و...).

۱. به نقل از سایت باشگاه اندیشه، مقالات این همایش در ۷ جلد منتشر شود که تاکنون ۲ جلد از مقالات فارسی و یک جلد مقالات انگلیسی (کتاب‌های در دست معرفی) و یک جلد از مقالات عربی آن به چاپ رسیده است. (<http://www.bashgah.net>)

۷- مهدویت و تجربه‌های پس از رنسانس (علم‌گروی، عقل‌گروی، مکاتب فلسفی و...).

۸- مهدویت و فرهنگ (آداب و رسوم، تاریخ، زبان، ادبیات، مذهب، علوم و...).

۹- مهدویت و حقوق و سیاست (حقوق بین‌الملل، حقوق بشر، دموکراسی، لیبرالیسم، استراتژی‌های سیاسی، سیاست جهانی و...).

۱۰- آموزه‌های مهدویت و نظریه‌پردازی و اثرگذاری در عرصه‌های انسان‌شناسی، تعلیم و تربیت، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، اخلاق و عرفان، معناگرایی، اقتصاد، مدیریت، هنر و فن‌آوری).

عنوان، نویسنده و خلاصه‌ی موضوع مقالات کتاب را در این گفتار می‌آوریم:

۱- دکترین مهدویت، نظریه‌پردازی بر اساس فرهنگ مهدوی / دکتر سید رضی موسوی گیلانی. ۲۸ ص.

می‌توان از مقوله مهمّی هم چون مهدویت در نظریه‌پردازی و مدل‌سازی در حوزه‌های مختلف فردی و اجتماعی به نحوی استفاده کرد که مؤلفه‌های دینی و اعتقادات کلان اسلامی در آن حضور داشته باشد و حتّی آموزه‌ی مهدویت می‌تواند الهام‌بخش و الگوی استخراج دیگر نظریه‌ها باشد.

۲- دکترین مهدویت و پلورالیسم / دکتر محمّد حسن قدردان قرا ملکی. ۲۷ ص.

آیا ادیان مختلف در هنگام ظهور حضرت مهدی عجل‌الله فرجه حقّانیت دارند و هم‌چنان پابرجا می‌مانند یا خیر؟ نویسنده مقاله کوشیده است تا به این موضوع از هر دو جنبه - وجود ادیان متفاوت بعد از ظهور حضرت و یا عدم آن‌ها - با ادله و آیات و روایات متعدد پردازد و در صدد ترجیح و اثبات نظر اوّل - وجود ادیان مختلف بعد از ظهور حضرت - می‌باشد.

۳- مقایسه دو دکترین ابر انسان در تفکّر نیچه^۱ و انسان کامل در نزد عرفا / دکتر فرح رامین. ۳۰ ص.

۱. Friedrich Wilhelm Nietzsche

این مقاله به مقایسه تطبیقی ابر انسان از نظر فریدریش نیچه (با توجه به کتاب «چنین گفت زرتشت» او) و انسان کامل از دید عرفایی چون ابن عربی و عزیزالدین نسفی پرداخته و تفاوت دیدگاه‌های آنان در این مقوله را بررسی کرده است.

۴- شهروند در مدینه‌ی فاضله‌ی نیوپر اگماتیسیم و مدینه‌ی فاضله‌ی مهدوی / دکتر خسرو باقری. ۳۷ ص.

پس از بررسی مقایسه‌ای بین دو دیدگاه مدینه فاضله نیوپر اگماتیسیم (نو عمل‌گرایی) و مدینه فاضله مهدوی، بر جایگاه شهروند در مدینه‌ی فاضله تأکید گردیده و سپس نقاط قوت و ضعف مدینه‌ی فاضله نوع عمل‌گرایی، از منظر مدینه‌ی فاضله‌ی مهدوی، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

۵- آموزه مهدویت و لیبرال دموکراسی / دکتر بهرام اخوان کاظمی. ۶۵ ص.
این مقاله الگوی لیبرال دموکراسی و معایب آن را باز می‌گوید، این الگو را با مردم سالاری دینی در نظام جمهوری اسلامی ایران و سپس با الگوی دین سالاری مهدوی مقایسه می‌کند تا الگو و آرمان نهایی مدینه‌ی فاضله‌ی بشری را در حکومت حضرت مهدی عجل الله فرجه بشناساند.

۶- مهدویت و اسطوره پیوند / دکتر بهجت السادات حجازی. ۲۶ ص.
پس از تعریف اسطوره، رابطه اسطوره با دین، نگاه قرآن به اسطوره بیان شده که ظهور منجی آخر الزمان، بالاترین و استوارترین اسطوره‌ی همه‌ی ادوار تاریخ بوده و خواهد بود، البته اسطوره‌ای حقیقی و نه آمیخته به کذب و تخیلات. آنگاه به این نکته تصریح شده که تمام جوامع و تمدن‌ها، خواسته یا ناخواسته در مسیر بازگشت به اصل- یعنی سیر از تشنّت و پراکندگی به سوی وحدت و یک‌پارچگی- گام برمی‌دارند و تلاش در این سیر به اسطوره‌ای مقدس می‌ماند که پیوند بشر را در آینده‌ای نه چندان دور، بشارت می‌دهد.

۷- اگزیستانسیالیسم و مهدویت / بهروز محمدی منفرد. ۳۳ ص.
مقابله‌ی مهدویت با یکی از مهم‌ترین مکاتب انسان‌شناسی معاصر یعنی اگزیستانسیالیسم بیان شده است. البته به خاطر تعدد فلاسفه این مکتب، مفاهیم اساسی مشترک و مورد اتفاق مهم‌ترین فیلسوفان این مکتب- هم چون

کی‌یرکگارد^۱، سارتر^۲ و یاسپرس^۳ - بررسی شده و در موارد ممکن با اندیشه‌ی مهدویت مقایسه می‌شود.

۸- نقش انتظار در کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی / مرتضی داوودپور. ۳۴

ص.

بررسی مفهوم انتظار فرج و نقش مؤثر آن در کنترل ناهنجاری‌های اجتماعی و اصلاح جامعه و در حقیقت جامعه‌پذیری افراد با توجه به فرهنگ غنی انتظار، موضوع اصلی این مقاله است.

۹- شکوفایی آزادی در آموزه مهدویت / شریف لکزایی، ۲۱ ص.

پس از بررسی مقوله آزادی و ارتباط آن با دولت مهدوی بیان می‌شود که آزادی و اختیار انسان در تأسیس دولت مهدوی نقش دارد و با تأسیس حکومت مهدوی سلب نمی‌شود، بلکه زمینه‌ساز تشکیل دولت مهدوی نیز هست.

۱۰- دکترین منجی‌گرایی در اسلام و مسیحیت / سید محمد آل علی. ۲۶

ص.

این مقاله به بحث پیرامون اندیشه منجی‌گرایانه در دو دین بزرگ و الهی مسیحیت و اسلام و مقایسه بین آن‌ها و در نهایت آسیب‌شناسی این اعتقاد از منظر این دو دین پرداخته است.^۴

۱۱- دکترین مهدویت و پایان تاریخ از منظر رنه گنون^۵ / حمیدرضا اسلامیه.

ص. ۲۷

تجزیه و تحلیل اندیشه‌های رنه گنون نظریه‌پرداز مسلمان و سنت‌گرای فرانسوی در مورد پایان تاریخ و موعود آخرالزمانی و میزان تشابه نظریه او در این باره با نظریه مهدویت شیعه، موضوع این گفتار است.

۱۲- دکترین مهدویت و توسعه / سید مرتضی نبوی. ۲۵ ص.

۱. Soren Aabye Kierkegaard.

۲. Jean Paul Sarter.

۳. Karl Jaspers.

۴. این مقاله در کتاب چکیده ندارد و چکیده مقاله قبلی به اشتباه برای این مقاله نیز درج شده

است.

۵. Rene Guenon.

تعریف واژه‌ی دکترین، و جایگاه دکترین مهدویت در اسلام و تشیع، چشم‌انداز آینده‌ی جهان از منظر مهدویت، ارزیابی تعاریف توسعه از دیدگاه‌های مختلف، تعریف مورد نظر دکترین مهدویت از توسعه و ویژگی‌های این توسعه مورد بررسی قرار گرفته است.

۱۳- برون داده‌های اقتصادی فرهنگی سیاسی و اجتماعی دکترین حکومتی مهدویت در مقایسه با جهانی‌سازی / مریم معین‌الاسلام. ۲۴ ص.

رابطه جهانی‌سازی و حکومت جهانی حضرت مهدی عجل‌الله‌فرجه و آثار و نتایج مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی دولت حضرت مهدی عجل‌الله‌فرجه ذکر شده و مقایسه‌ای بین آن‌ها و آثار و نتایج جهانی‌سازی انجام پذیرفته است.

۱۴- بازکاوی دیدگاه‌های مختلف از پدیده‌ی منجی‌گرایی و آرمان شهری / علی نصیری. ۲۱ ص.

بررسی اجمالی چهار نظریه مختلف منجی‌گرایی و آرمان شهری فلسفی، عرفانی، دینی و اسلامی. نویسنده در این بررسی، به سه نکته‌ی کلیدی ماهیت و مشخصه‌ها، توفیق یا عدم توفیق این دیدگاه‌ها در اندیشه‌ای که داشته و مدعی آن هستند و نیز نقاط اشتراک و افتراق هر یک از این دیدگاه‌ها توجه داشته است، با این توضیح که اشتراکات و تفاوت‌های نگرش اهل سنت و تشیع را یاد می‌کند.

۱۵- بررسی تطبیقی میان دکترین مهدویت و نظریه‌ی سیاسی پایان تاریخ / سید مجید ظهیری. ۱۷ ص.

این مقاله دارای سه مبحث اصلی فرضیه‌ی پایان تاریخ در گفتمان فتورسم و دکترین مهدویت است. آسیب شناسی در مورد مبانی فرضیه‌ی پایان تاریخ، مقایسه با مبانی دکترین مهدویت، توضیح مبانی انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی دکترین مهدویت و امتیازات آن در برابر دیگر الگوهای سیاسی و اجتماعی آینده‌گرا.

۱۶- آموزه‌ی مهدویت در فلسفه‌ی تاریخ هگل^۱ / کبری مجیدی بیدگلی. ۱۸ ص.

۱. George Wilhelm Friedrich Hegel.

تعریف واژه‌های تاریخ و فلسفه تاریخ، تبیین دیدگاه هگل درباره‌ی فلسفه‌ی نظری تاریخ تصویر مقوله مهدویت- که به نوعی به پایان تاریخ منجر می‌شود- در قالب فلسفه‌ی جوهری هگل.

۱۷- نظریه‌ی مهدویت و حکومت واحد جهانی / مهدی نکویی سامانی. ۳۹

ص.

بررسی و تحلیل چهار نظریه‌ی آینده‌نگر و فرجام‌گرایانه نجات الهی، تکامل‌گرایی بشر، انسان‌گرایی مبتنی بر خرد علمی و نظریه‌ی مهدویت.

۱۸- بشارت‌های رهایی‌بخش در ادیان ابراهیمی / امیر میلانی. ۴۵ ص.

در این مقاله نخست پیش فرض‌هایی در مورد تاریخ ادیان ابراهیمی در سه مقطع زمانی قبل از مسیحیت، از مسیحیت تا اسلام و پس از ظهور اسلام مطرح گردیده است. پس از آن: پیامدهای تاریخی ادیان، تاریخ مقوله بشارت‌های رهایی‌بخش با دوناگرش تفاوت سکولار و دینی، منجی در آیین یهود و مسیحیت و اختلاف دیدگاه این دو دین در تفسیر از ماشیح (منجی موعود در اعتقادات دینی یهود). در پایان، برخی از آیات قرآن در نقد عقاید یهودیان و مسیحیان در این باره ذکر شده است.

ب. مقالات لاتین

مقالات لاتین این همایش در یک جلد با عنوان:

The selective articles of the second in ternational conference of

Mahdism doctrine

چاپ و منتشر شده است.

عناوین مقالات لاتین ارائه شده در این همایش ۱۶ مقاله (پانزده مقاله به زبان انگلیسی و یک مقاله به زبان آلمانی) به شرح زیر می‌باشد.

1. Mahdism doctrine / phiroz A.Poonawalla

[دکتربین مهدویت / فیروز پوناوالا] ۲۳ ص. در انتهای این مقاله کتاب‌نامه

وجود دارد.

2. Samuel Huntington's Clash of Civilization /Valeria Fiorani Piacentini

[نظریه‌ی برخورد تمدن‌های ساموئل هانتینگتون / والریا فیورانی پیاسنتینی]

ص ۱۵

در ابتدای این مقاله چکیده‌های کوتاه آورده شده است.

3. Spiritual dimensions of Mahdism in the modern age / Zahul_Haq

[جنبه‌های معنوی مهدویت در دنیای مدرن / جاء الحق] ۶ ص.

4. The Emergence of Imam Mahdi

[ظهور حضرت مهدی] ۹ ص.

این مقاله فاقد نام نویسنده است. در انتهای این مقاله نتیجه‌گیری از بحث و همین‌طور فهرست منابع استفاده شده در نوشتن مقاله و نیز کتاب‌شناسی آورده شده است.

5. The Mahdi, The Messiah; the Antichrist: Justice and sacred violence /

Dr. Anthony McRoy

[مهدی، ماشیح، ضد مسیح: عدالت و خشونت قدسی / دکتر آنتونی مک

روی] ۲۸ ص.

در انتهای این مقاله نیز نتیجه‌گیری مختصری از بحث وجود دارد.

6. The teachings of Mahdism and its capability for theorizing as a

doctrine / Dr. khurshaid Mazharul Haque Nomani

[تعالیم و آموزه‌های مهدویت و قابلیت آن‌ها برای نظریه‌پردازی یک دکترین

/ نوشته‌ی دکتر خورشید مظهر الحق نعمانی] ۶ ص.

7. universality of the Mahdism doctrine: its implications for a unified

and Just world / D.r Malika B. Mistry

[جهانی‌سازی دکترین مهدویت: قابلیت‌های آن برای ساختن یک دنیای

واحد و متحد / دکتر ملیکه میستری] ۱۶ ص.

در ابتدای این مقاله چکیده‌ای کوتاه وجود دارد.

8. the coming of Jesus and God's Ghteous kingdom / thomas finger
 [ظهور عیسی مسیح و زمینه‌ی ایجاد حکومت اصلح خداوند / توماس
 فینگر. ۱۶ ص.]
9. Movements of Messianic expectation in christian history from a
 sociological perspective / Dr. N . Gerald shenk
 [بررسی مقوله انتظار مسیح از تاریخ مسیحیت از منظر جامعه‌شناختی / دکتر
 جerald شنک] ۱۹ ص.
10. Vortrag Zum Imam Mahdi / Doris Tarabolsi
 [سخنانی در باب امام مهدی / دوریس تارابولسی] ۲۳ ص.
 این مقاله به زبان آلمانی است و در پایان کتاب‌نامه وجود دارد.
11. The Mahdi (a.s) is near: His appearance is inevitable and sure/
 Clara lopez de letona
 [مهدی (عج) نزدیک است: ظهور او حتمی و قطعی است / کلارا لویز] ۲ ص
12. Messianic Hope in Biblical Eschatology / Dr. David W. shenk
 [انتظار مولود در مبحث معادشناسی کتاب مقدس / دکتر دیوید شنک] ۱۹
 ص.
13. Islamic Messianism (Mahdiyyism): from the Individual faith to the
 Social Responsibility / Arif Mulyadi
 [موعود اسلامی (مهدویت): از یک باور فردی تا یک مسؤولیت اجتماعی /
 عارف مولیادی] ۱۶ ص.
14. Mahdism Doctrine and Urbanism : Rethinking issues of
 Globalization and Culture in the future Islamic State of Al- Mahdi (a. s)/
 Iman Alattar
 [دکترین مهدویت و شهرنشینی: جهانی‌سازی فرهنگ در تفکر دولت
 اسلامی حضرت مهدی (عج) / امان العطار] ۱۸ ص.
 این مقاله دارای چکیده‌ای در ابتدا و کتاب‌نامه‌ای در انتهای متن است

15. The Doctrine of Mahdiism & Politics/ Syeda Samina Naqvi

[دکترین مهدویت و سیاست / سیده سمینه نقوی] ۲۴ ص.

این مقاله نیز دارای چکیده‌ای در ابتدای متن است

16. Our Social and political Responsibilities While Awaiting Imam al-

Mahdi (a.s) / paul White

[وظایف اجتماعی و سیاسی منتظران امام مهدی (عج) / پل وایت] ۱۱ ص.

ج. مجموعه مقالات عربی همایش

این مجموعه، تحت عنوان «المقالات المنتخبة في المؤتمر العالمي الثاني للنظرية المهدوية» در ۲۲۰ صفحه منتشر شده است و پس از مقدمه‌ی کوتاه مؤسسه‌ی آینده روشن، هفت مقاله در بر دارد. نگاهی به عناوین و درون‌مایه‌ی این مقالات، در پی می‌آید:

۱- المهدی المنتظر: وَهْم الانتظار و هم الفرج، نوشته‌ی خالد زَهْرِي (رباط، مغرب)، ۴۳ صفحه.

زمینه‌سازی تورات و انجیل برای بعثت رسول خاتم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، جنبه‌ی علمی عقیده‌ی مهدویت، دوگونه انتظار، بررسی دیدگاه ابن‌خلدون در مورد احادیث مهدویت، محتوای احادیث ظهور مهدی عَلَيْهِ السَّلَام (بیان موارد شباهت حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام با پیامبر خاتم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، اشاره به مهدویت در صلوات‌نامه‌های دانشمندان صوفی از جمله مصطفی بن‌کمال‌الدین صدیقی، آثار تربیتی دعای امام عصر «اللَّهُمَّ ارزقنا توفيق الطاعة...»، علّت ادّعای برخی از مدّعیان مهدویت.

۲- المهدی المنتظر و فلسفه‌ی تاریخ، نوشته‌ی دکتر احمد راسم النفیس، ۲۰ صفحه.

علم غیب پیامبر و امامان عَلَيْهِمُ السَّلَام، مسؤولیت اجتماعی امت، نقد و بررسی نظریه‌ی ابن‌خلدون در باب تاریخ، بررسی دیدگاه سید محمد باقر صدر در مورد حرکت تاریخ.

۳- البعد المقاصدی فی ظهور المهدی عَجَل اللهُ تعالی فرجه الشریف، نوشته‌ی محمد عبود، ۹ صفحه.

دو حکمت مهمّ غیبت و دوازده هدف از ظهور.

۴- المهدویة، مقارنة عقائدية، نوشته‌ی ادریس هانی، ۵۷ صفحه.

اتفاق نظر دانشمندان شیعه و سنی و سلفی در مورد مهدویت، دیدگاه عقل در این مورد، ارتقای سطح علم در زمان ظهور، پیوند مهدویت با پنج اصل اعتقادی (توحید، نبوت، معاد، عدل، امامت)

۵- المهدویة و عقيدة المنجی فی الأديان الأخری، نوشته‌ی صبحی الخنساء، ۱۵ صفحه.

ویژگی‌های امام عصر علیه السلام، طول عمر حضرتش، بشارت مسیحیت و یهودیت به ظهور.

۶- التزام الذاتی بین المهدویة و کمال معانی الانسانیة، نوشته‌ی محسن وهیب عبد، ۲۹ صفحه.

پیوند میان عقیده‌ی مهدویت با تکامل مفاهیم انسانی محسنات اخلاقی و بدیهیات (طاعت، رحمت، حق و عدل، مرگ، آزمایش، خلافت، وحدانیت، تلاش برای رسیدن به کمال)

۷- الاعتقاد بالمهدی و معطياته التاريخية، نوشته‌ی فاطمه خزرچی و مهدی نجفی، ۲۴ صفحه.

عقیده‌ی مهدویت در تاریخ و حدیث (در روایات اهل تسنن و شیعه) خصوصیات حضرتش و یاران ایشان، معنای انتظار و علائم و آثار آن.

* * *

رعایت چند نکته می‌تواند مجلدات آینده‌ی چنین مجموعه‌هایی را پر بارتر کند:

۱- قید کردن عناوین علمی، خلاصه‌ی پرونده‌ی پژوهشی و عقیده‌ی مذهبی نویسندگان مقالات.

۲- یک دست شدن مقالات (چه از نظر حجم کمی، و چه از نظر کیفیت مقالات، رسم الخط، منابع و شیوه‌ی استناد به آن‌ها و...)

۳- درج چکیده و کلید واژه در ابتدای تمام مقالات.

- ۴- درج گزارشی از کمیسیون‌های این همایش، خلاصه‌ای از دستاوردهای آن، و مسائل مورد بحث در همایش آینده.
- ۵- درج نشانی پستی، پست الکترونیک و پایگاه اینترنتی برای ارتباط پژوهشگران با مؤسسه‌ی برگزارکننده‌ی همایش.
- برای تمام دست‌اندرکاران این حرکت علمی- فرهنگی - دینی، توفیق بیشتر در جهت پربارتر شدن این همایش را از خدای متعال خواهانیم.